

Aikuiskoulutusneuvoston asettamista on kritisoitu

Maaliskuussa kääntyivät opetusministeriön puoleen sekä Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö että Kansalais- ja työväenopistojen liitto arvostellen aikuiskoulutuksen neuvottelukunnan asettamisen valmistelua ja kokoonpanoa. Lisäksi Kansallinen Kokoomus on tehnyt eduskunnassa opetusministerin vastattavaksi neuvostoa koskevan kirjallisen kyselyn.

Aikuiskoulutusneuvostoa nimitettäessä on korostettu yhteyksiä eduskuntaan sekä työmarkkinajärjestöjen, puolueiden, kunnallisten keskusjärjestöjen ja OAJ:n edustusta. Tärkeä-

nä pidettiin myös tutkimuksen ja lääninhallituksen edustusta ja valtionhallinnon osuus korostui edelleen kun pysyviksi asiantuntijoiksi kutsuttiin opetushallinnon korkeat virkamiehet.

Asiaa valmisteltaessa on ilmoitettu otetun huomioon aikuiskoulutuksen eri alojen monipuolinen edustus. Alla olevien kannanottojen mukaan eivät maamme merkittävät vapaan sivistystyön järjestöt ole tyytyväisiä edustukseensa aikuiskoulutusneuvostossa.

Opetusministeriölle

Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö pitää maamme aikuiskasvatuksen kehittämisen kannalta myönteisenä, että väliaikaisen suunniteluorganisaation työtä jatkamaan on asetettu pysyvä Aikuiskoulutusneuvosto. Tähän periaatteessa hyväksyttävään muutokseen liittyy kuitenkin sellaisia piirteitä, joita Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö ei voi hyväksyä. Nykyiseen aikuiskasvatuspoliittiseen tilanteeseen liittyy muitakin ilmiöitä, jotka huolestuttavat yhteisjärjestöä.

Aikuiskoulutusneuvoston perustamisen yhteydessä lakkautettiin Valtion kansansivistyslautakunta. Vaikka Vapaan sivistystyön yhteisjärjestön jäsenjärjestöt edustavat maamme ylivoimaisesti laajinta ja kansainvälisestikin korkeatasoista aikuiskasvatuksen aluetta ja vuosittain yli miljoonaa aikuisopiskelijaa, ovat ne saaneet tyytyä Aikuiskoulutusneuvostossa määrällisesti mitättömän pieneen edustukseen. Neuvoston koostumuksen sivistyspoliittista tasapainottomuutta osoittaa etenkin se, että valtakunnallisesta asemastaan huolimatta kansalais- ja työväenopistot eivät saaneet neuvostoon lainkaan edustajaa. Kokoonpanossa ei ole myöskään riittävästi otettu huomioon parlamentaaraisia voimasuhteita.

Ammatillinen perus- ja lisäkoulutus voi parhaimmillaankin vastata vain osaan ihmisen tarpeista, kun sen sijaan vapaa sivistystyö antaa mahdollisuudet koko persoonallisuuden kehittymiselle ja erityisesti ihmiskuvan, yhteiskuntakäsityksen ja maailmankatsomuksen avartamiselle. Hyvin toimiva vapaan sivistystyön järjestelmä palvelee myös työelämän tarpeita, sillä uusiutuvan teknologian aikana muutoinkin nopeasti muuttuvassa maailmassa tarvitaan henkisesti joustavaa, oppimiskykyistä ja laaja-alaista aikuista. Vapaa sivistystyö kykenee tarjoamaan ammatillisesti välttämättömyyksiä yleissivistystä sen lisäksi, että se aktivoi kansalaisia yhteiskunnalliseen ja kultturelliseen toimintaan. Sen tähden vapaata sivistystyötä koskevia lainsäädännöllisiä uudistuksia ei saa lykätä.

Aikuiskoulutuksen kehittämisorganisaatiossa on usean vuoden ajan työskennellyt toimikuntia, jotka ovat perusteellisesti pohtineet koulutuksen uudistamista. Toimikunnat ovat tehneet joukon toimenpide-esityksiä, jotka ovat saaneet laajalti tukea ja kannatusta. Jotta aikuiskasvatuksen mahdollisuudet yhteiskunnallisessa kehittämistyössä tulisivat täysimääräisesti hyväksikäytetyksi, Järjestöllisen sivistystyön toimikunnan (komiteanmietintö 1983:40), Kunnallisen aikuiskoulutuksen toi-

mikunnan (komiteanmietintö 1984:10) ja Aikuisten opintososiaalisen toimikunnan (komiteanmietintö 1983:48) mietinnöissä esitettyjen ehdotusten perustalta lähtevä uudistamistyö on välittömästi aloitettava.

Edellä esitetyn perusteella Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö esittää, että

- 1) Aikuiskoulutusneuvostoa laajennetaan edustamaan tasapuolisemmin aikuiskasvatuksen eri alueita ja yhteiskunnallisia näkemyksiä sekä perustetaan sen osaksi vapaan sivistystyön jaosto,
- 2) säädetään laki sivistysjärjestöjen valtion-

avusta Järjestöllisen sivistystyön toimikunnan esitysten pohjalta,

- 3) ryhdytään Kunnallisen aikuiskoulutuksen toimikunnan ehdottamiin toimenpiteisiin sekä
- 4) toteutetaan aikuisten opintososiaalisen järjestelmän uudistus asiaa selvittäneen toimikunnan esitysten pohjalta.

Helsingissä 1. maaliskuuta 1985
Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö

Oili Parjo
puheenjohtaja

Helena Kekkonen
pääsihteeri

Opetusministeri Kaarina Suonio

Helsingissä 16.3.1985 kokoontunut Kansalais- ja työväenopistojen liiton valtuusto toteaa seuraavaa:

Maamme aikuiskasvatuksen järjestelmää on uudistettu viidentoista vuoden ajan. Tavoitteena on ollut kokonaisjärjestelmä, joka sulauttaa itseensä niin ammatillisen ja kouluopintoja täydentävän yleissivistävän aikuiskoulutuksen kuin vapaan sivistystyönkin. Ongelmallisinta aikuiskoulutuksen järjestelmään on kuitenkin ollut niveltää vapaa sivistystyö, koska se poikkeaa toimintaperiaatteiltaan muusta aikuiskasvatuksesta.

Aikuiskoulutuksen nykyvaihe

Kehittämistyö on kulminoitunut valtioneuvoston 18.10.1984 tekemään päätökseen aikuiskoulutusneuvostosta ja asettamiseen 27.12.1984. Kolmivuotiskaudeksi 1.1.1985 — 31.12.1987 asetetusta neuvostosta puuttuu vapaan sivistystyön suora edustus. Kansalais- ja työväenopistoilla suurimpana vapaan sivistystyön lohkona ei ole välillistäkään edustusta neuvoston kokoonpanossa. Asian esittelyn perusteluissa vapaata sivistystyötä ei mainita sanallakaan.

Aikuiskoulutusneuvoston asettaminen on aikuiskoulutuksen kehittämisen kannalta sinänsä myönteinen asia, jonka kuitenkin mutkistaa samanaikaisesti tapahtunut valtion kansansivistyslautakunnan lakkauttaminen. Asiallisesti lautakunnan tehtävät siirtyvät elimelle,

jossa vapaan sivistystyön virallista mukanaoloa ei ole huomioitu siitä huolimatta, että sen piirissä opiskelee vuosittain kaikkiaan yli miljoona aikuista.

Vapaata sivistystyötä syrjitty

Kansalais- ja työväenopistojen liiton valtuusto ei voi hyväksyä tapaa, jolla aikuiskoulutusneuvoston asettamista on valmisteltu. Missään vaiheessa liiton päättäviltä elimiltä ei ole tiedusteltu kantaa neuvoston asettamiseen, kokoonpanon perusteisiin puhumattakaan esityksistä neuvoston jäseniksi. Mieliä pidettä ei liioin ole kysytty kansansivistyslautakunnan lakkautuspäätöksen yhteydessä.

Valtuusto toteaa, että myös eduskunnassa ei ole täysin tyytyväisiä neuvoston asettamistapaan, jota koskeva kirjallinen kysely on jätetty 5.3.1985 asianomaisen valtioneuvoston jäsenen vastattavaksi. Aikuiskoulutusneuvoston kokoonpanoa koskevassa kyselyssä esitetään huolestuminen myös vapaan sivistystyön alimitoitetusta edustuksesta ja kansalais- ja työväenopistojen edustuksen puuttumisesta kokonaan.

Oma edunvalvontaelin vapaalle sivistystyölle

Tässä tilanteessa 600 000 aikuisopiskelijaa edustava Kansalais- ja työväenopistojen liitto:

- vaatii vapaan sivistystyön organisaatioiden edustajista kokoonpannun edunvalvontaelimen perustamista valtionhallintoon
- esittää, että ryhdytään välittömästi toimenpiteisiin vapaan sivistystyön edunvalvonnan turvaamiseksi valtionhallinnossa tavalla, joka tyydyttää kaikkia vapaan sivistystyön organisaatioita
- esittää, että vapaata sivistystyötä koskevien lausuntojen antaminen, kuten määrärahojen jakamisperusteet, määritetään omaksi tehtäväkokonaisuudeksi toistaiseksi ope-

tusministeriön vastuulle.

Kansalais- ja työväenopistojen liiton valtuusto tähdentää vapaan sivistystyön autonomiaan nojaavaa sivistyspoliittista linjaa, jonka pohjalta vapaan sivistystyön ja opistoliikkeen arvostus säilyy myös tulevina vuosina.

16. maaliskuuta 1985 Helsingissä
Kansalais- ja työväenopistojen liitto
Valtuusto

Paula Tuomikoski
Valtuuston puheenjohtaja

Eduskuntakysymys...

Valtioneuvosto antoi päätöksen aikuiskoulutusneuvostosta 18 päivänä lokakuuta 1984. Sanotun päätöksen 3 § kuuluu seuraavasti: ”Aikuiskoulutusneuvostoon kuuluu puheenjohtaja ja enintään kaksitoista muuta jäsentä sekä yhtä monta henkilökohtaista varajäsentä, joiden tulee edustaa monipuolisesti aikuiskoulutuksen eri alueita ja erilaisia yhteiskuntanäkemyksiä sekä maan molempia kieliryhmiä.”

Valtioneuvoston päätöksellä 27.12. 1984 asetettiin aikuiskoulutusneuvosto kolmivuotiskaudeksi 1.1.1985—31.12. 1987. Valtioneuvoston suorittama nimityspäätös on jyrkässä ristiriidassa edellä mainitun valtioneuvoston periaatepäätöksen kanssa. Opetusministeriö ei ole esittelyssään ottanut huomioon erilaisten yhteiskuntanäkemyksien tasapuolista esilletuomista ja vapaan sivistystyön osuus aikuiskoulutusneuvostossa on selvästi alimitoitettu.

Osoituksena opetusministeriön yksipuolisesta nimitysvalmistelusta on se, että maamme toiseksi suurimmalle puolueelle — Kansallisella Kokoomuksella — ei ole yhtään varsinaista jäsentä aikuiskoulutusneuvostossa. Esityksen valmistelussa ei ole näin ollen huomioitu ”erilaisten yhteiskuntanäkemyksien monipuolista edustusta”, kuten valtioneuvoston päätöksessä edellytetään.

Opetusministeriön sosialidemokraattisen osastopäällikön Leevi Melametsän esittelymuistiossa todetaan: ”Oppositipuolueiden osalta ehdokkaita pyydettiin Kansallisen Kokoomuksen ja SKDL:n puoluetuimistoista. Kaikki mukana olleet puoluetuhot ovat ilmaisseet suostumuksensa ehdotettuun kokoonpanoon omalta osaltaan.” Osastopäällikkö Me-

lametsän muistio aikuiskoulutusneuvoston esittelykokoonpanosta vastannee tosiasiaa enemmän muita mieltymyksiä kuin Kansallinen Kokoomus r.p.:n virallisia käsityksiä.

Esittelymuistiossa tuotiin esille aikuiskoulutuksen suuri koulutuspoliittinen merkitys. Aikuiskoulutusneuvoston pysyviksi asiantuntijoiksi ehdotettiin tällä perusteella kahta vasemmistolaista ja yhtä keskustaan lukeutuvaa henkilöä. Tasapuolisuus ei toteutunut neuvostossa tältäkin osin. Pikemminkin voidaan puhua suoranaisesta poliittisesta diskriminaatiosta.

Erilaisten yhteiskuntanäkemyksien monipuolisen esilletulon ehkäisyn lisäksi vapaan sivistystyön osuus aikuiskoulutusneuvostossa on selvästikin riittämätön. Vapaan Sivistystyön Yhteisjärjestö jäsenineen edustaa maan laajinta aikuiskasvatusektoria. Tämän keskeisen lohkon näkemyksiä selvästikin aliarvioidaan. Neuvoston sivistyspoliittista tasapainottomuutta korostaa vielä sekin, että varsinaiset kansalais- ja työväenopistot eivät ole saaneet lainkaan edustajansa neuvostoon.

Edellä olevan perusteella ja valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 1 momenttiin viitaten esitämme kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimenpiteisiin Hallitus aikoo ryhtyä, jotta aikuiskoulutusneuvoston kokoonpano vastaisi valtioneuvoston päätöksessä 18 päivältä lokakuuta 1984 määritettyjä periaatteita?

Helsingissä 5 päivänä maaliskuuta 1985
Aino Pohjanoksa ym.

...ministerin vastaus

Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa Te, Herra Puheemies, olette 5 päivänä maaliskuuta 1985 päivätyn kirjeenne ohella toimittanut valtioneuvoston asianomaiselle jäsenelle jäljennöksen kansanedustaja Pohjanoksan ym. kirjallisesta kysymyksestä n:o 79:

Mihin toimenpiteisiin Hallitus aikoo ryhtyä, jotta aikuiskoulutusneuvoston kokoonpano vastaisi valtioneuvoston päätöksessä 18 päivältä lokakuuta 1984 määritettyjä periaatteita?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioit-taen seuraavaa:

Valtioneuvoston aikuiskoulutusneuvostosta tekemässä päätöksessä todetaan neuvoston kokoonpanosta seuraavaa: ”Aikuiskoulutusneuvostoon kuuluu puheenjohtaja ja enintään kaksitoista muuta jäsentä sekä yhtä monta henkilökohtaista varajäsentä, joiden tulee edustaa monipuolisesti aikuiskoulutuksen eri alueita ja erilaisia yhteiskuntanäkemyksiä sekä maan molempia kieliryhmiä.”

Mainitulla valtioneuvoston päätöksellä lak-kautettiin kolme opetusministeriön apuna toimi-nutta asiantuntijaelintä, nimittäin valtion kansansivistyslautakunta, aikuiskoulutuksen neuvottelukunta ja aikuiskoulutuksen johtoryhmä.

Kun näin yhdellä 13-jäsenisellä aikuiskou-lutusneuvostolla tavallaan korvattiin kolme asiantuntijaelintä, joissa oli yhteensä 41 varsinaista jäsentä, on luonnollista, että moni talo, joka oli mukana aikaisemmissa asiantuntijaeli-missä, jouduttiin jättämään nyt pois. Jäseniä valittaessa aikuiskoulutusneuvostoon pyrittiin-kin löytämään henkilöitä, joissa yhtyy mah-dollisimman monipuolinen asiantuntemus.

Tehdessään päätöksen aikuiskoulutuksen suunnittelun ja kehittämisen periaatteista vuonna 1978 valtioneuvosto painotti ensisijai-sesti ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittä-mistä. Tämän painotuksen tulisi näkyä myös aikuiskoulutusneuvoston kokoonpanossa. Kuitenkin sen kolmestatoista varsinaisesta jä-senestä viisi on joko vapaan sivistystyön järjes-töjen työntekijöitä tai vastuunalaisissa luotta-mustehtävissä sanotuissa järjestöissä. Lisäksi muista jäsenistä ainakin kolme on aikaisem-min toiminut vapaan sivistystyön työntekijöi-nä ja yksi hoitaa vapaan sivistystyön hallinto-tehtäviä lääninhallituksessa. Varajäsenten jou-kossa on niin ikään vapaan sivistystyön asian-tuntemusta.

Kysymyksessä esitettyä väitettä vapaan sivi-

tystyön edustuksen selvästä riittämättömyy-destä tai aliarvioimisesta ei edellä esitetyn pe-rusteella voi pitää aiheellisena. Lisäksi vapaan sivistystyön asiantuntemus on pyritty otta-maan huomioon aikuiskoulutusneuvoston sih-teeristöissä.

Kysymyksessä väitetään myös, että aikuis-koulutusneuvoston nimittämisessä ei ole otettu huomioon valtioneuvoston päätöksessä mai-nittua edellytystä, että jäsenten ja varajäsenten tulee edustaa erilaisia yhteiskuntanäkemyksiä.

Aikuiskoulutusneuvostoa koottaessa pyrit-tiin siihen ensisijaisesti saamaan mahdollisim-man monipuolinen aikuiskoulutuksen edustus. Erilaisten yhteiskuntanäkemysten takaamiseksi pyrittiin mukaan saamaan mm. työntekijä- ja työnantajajärjestöjen, kaupunki- ja maa-seutukuntien sekä eri hallintotasojen edustus. Samaten pyrittiin mahdollisuuksien mukaan saamaan mukaan eri puolueiden näkemyksiä, vaikka puoluekanta ei läheskään kaikkien jä-senten osalta katsottu mahdolliseksi tai tar-peelliseksi selvittää. Tiettävästi kuitenkin esim. kysymyksessä mainittu Kansallinen Kokoomus r.p. on mukana ainakin neuvoston varajäse-nen ja samalla erään jaoston varsinaisen jäse-nen ominaisuudessa. Kysymyksessä kiinnite-tään huomiota lopullisen päätöksen ja peruste-lumuistion väliseen ristiriitaan. Havainto on oikea. Perustelumui-stio oli laadittu päätösehdotukseen, jossa neuvoston kokoonpanolla oli ”puoluetahojen suostumus” omalta osaltaan. Tämä esitys ei kuitenkaan tullut valtioneuvos-tossa hyväksytyksi, koska mm. valtioneuvos-ton päätöksessä nimenomaisesti edellytetty maan molempien kieliryhmien edustus ei riittä-västi toteutunut. Niinpä esitystä muutettiin ja se tuotiin valtioneuvoston ylimääräiseen esitte-lyyn, jossa uusi ehdotus yksimielisesti hyväk-syttiin. Esittelymuistiota ei tässä yhteydessä huomattu korjata eikä sillä olisi ollut merkitys-tä päätöksen sisältöön nähden.

Kysymyksessä esitetään ”poliittisesta diskri-minaatiosta” esimerkkinä pysyvien asiantunti-joiden valinta. Pysyvät asiantuntijat ovat ope-tusministeriön suunnittelupäällikkö sekä mo-lempien opetusministeriön alaisten keskusvi-rastojen pääjohtajat. Heidän osaltaan ei luon-nollisestikaan valintaan vaikuttanut heidän mahdollinen poliittinen kantansa.

Edellä esitettyyn viitaten voidaan katsoa, et-tä aikuiskoulutusneuvoston kokoonpanossa on otettu huomioon ne periaatteet, joita val-tioneuvosto päätöksessään aikuiskoulutusneu-vostosta edellytti. Tarvittaessa neuvosto voi komiteasäännösten mukaisesti kuulla asian-tuntijoita riittävän monipuolisen kuvan luomi-

seksi käsiteltävistä asioista.

Näin ollen, ja koska opetusministeriön toisenlaisesta yrityksestä huolimatta, aikuiskoulutusneuvosto jäi suhteellisen pieneksi kooltaan, ei hallitus aio ryhtyä neuvoston jäsenten ja varajäsenten kokoonpanon muuttamiseen alkaneen kolmivuotiskauden aikana.

Helsingissä 10 päivänä huhtikuuta 1985
Opetusministeri *Kaarina Suonio*

Aikuiskoulutusneuvoston sihteerit

Aloittaessaan työtään on aikuiskoulutusneuvosto valinnut seuraavat henkilöt sihteerikseen:

- koko neuvosto; nuorempi hallitussihteeriksi Marja-Riitta Pönkä opetusministeriöstä
- työjaosto; toiminnanjohtaja Timo Toivainen Kansalais- ja työväenopistojen liitosta
- yleissivistävän aikuiskoulutuksen jaosto; toimittaja Jaani Viherluoto Yleisradiosta
- ammatillisen aikuiskoulutuksen jaosto; vt. ylitarkastaja Hannu Sirén opetusministeriöstä
- ruotsinkielisen aikuiskoulutuksen jaosto; rehtori Clas-Åke Storå, Pedersöre medborgarinstitutista

Lisäksi neuvosto on kutsunut pysyväksi asiantuntijaksi apulaistoiminnanjohtaja Risto Kuosmasen Kansalais- ja työväenopistojen liitosta.